

De privatus, als zoodanig zelfstandig en onafhankelijk tegenover den *Populus Romanus*, was dit niet als *civis* en had als *civis* geen rechten: de Staat was niet een levend organisme, maar een transcendente almachtige eenheid, eene eenheid die een steeds transcender en meer en meer »anständiglich» karakter aannam, toen eenmaal de *Imperator* als de belichaming van die staatseenheid optrad. Wel was de soevereine burgerschap niet onbeperkt, maar, behalve dat de Staat niet mocht treden op het geheel buiten zijn sfeer liggende gebied van het privaatrecht, was het recht dat hem bond toch niets anders dan een slechts tot zijn verandering bindende rechtsnorm of een samenstel van administratieve bepalingen. 1)

Ook het vermogen van den Staat behoorde tot het publiekrecht en gold dienvolgens als *res nullius*, terwijl de op vermogensrechtelijk gebied bestaande rechtsbetrekkingen tusschen *populus* en *privatus*, analoog aan die inter *privatos*, toch essentieel van deze onderscheiden waren, aanzien haar de bescherming van het civielrechtelijk actiën-systeem ontbrak en zij onderworpen waren aan eene administratiefrechtelijke behandeling, waarvan grondtrek was dat de gemeente, door middel der magistrale cognitie, als rechter in eigen zaak optrad.

Die publiekrechtelijke instellingen, welke eenigszins geleken op corporatieve verhoudingen, en wel in het *jus sacrum* de sacrale collegiën en de goden, en buiten het *jus sacrum* de gemeente, waren niet meer dan staatsdeelen, staatsfunctiën uitoefenend en ten behoeve van een staatsdoel aanwezig. »Die publicistische Rechtswesenheit der Municipalgemeinde», zegt Gierke 2), was tegelijk »Abbild und Ausfluss der publicistischen Rechtswesenheit des Staatesganzen.« Zoodat, toen in den Keizer den Staat een

1) cf. Gierke II § 4.

2) t. a. p. III. bl. 73.